

Список використаних джерел:

1. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису : [монографія] / А.П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2007. – 294 с.
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
3. Словник української мови : [в 11 т.]. – Том 9. – К. : Наук. думка, 1978. – 917 с.
4. Шитик Л.В. Явища синхронної перехідності в синтаксичній системі української літературної мови : дис.. ... д-ра філол. наук:10.02.01 – українська мова / Л.В. Шитик. – Київ : [б.в], 2014. – 514 с.
5. Юлдашева Л.П. Семантико-стилістичне явище мовної гри в заголовках сучасних творів / Л.П. Юлдашева // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – Хмельницький, 2016. – Вип. 10(3). – С. 253–257.

Івасюта М.І.

кандидат філологічних наук, асистент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СИМВОЛІЗАЦІЯ НАЗВ ОДЯГУ В ТВОРАХ ПИСЬМЕННИКІВ БУКОВИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Сучасні етнолінгвістичні дослідження розглядають символіку як скарбницю національного світобачення, яка відображає культурні, народно-психологічні й міфологічні уявлення та переживання народу.

Символізація предметних назв відбувається в процесі набуття ними значень, «що впливають із властивостей самих предметів – їх призначення, використання, місця в житті людини» [5, с. 176]. Зазвичай символізуються назви, які найчастіше передають національну специфіку побуту народу, – місця проживання, одягу, страв тощо. Чимало понять предметної сфери, зокрема назв одягу, пов'язані з конкретними життєвими ситуаціями, обрядами, супроводжують людину від народження до смерті. Тому людська уява часто приписувала їм магічну силу – ці предмети нерідко ставали оберегами.

Назви одягу в художньому тексті є багатограними образами, що володіють поліфункційністю і відображають аксіологічні, естетичні, антропологічні уподобання кожного автора, а також виконують дуже важливу етновизначальну функцію. Народний одяг – це та зовнішня ознака етносу, за якою його впізнає світ, це його соціальна, національна, географічна, кліматична та економічна специфіки [10, с. 103].

У творах письменників Буковини символізуються назви одягу, які втілюють самотність українців, детермінують їхню етнічну впізнаваність.

Передусім варто назвати *сорочку* – оберіг людини, яка її носила, і її символічний заміник. У досліджуваних текстах сорочка найчастіше пов'язана з образом матері, що шиє її для своєї дитини, бажаючи їй у такий спосіб захисту, щастя, доброї долі, зокрема у поезії про матір: *Їстоньки давала, головоньку мила, / Сороченьку білу мережала, шила...* (І. Бажанський) [7, с. 312]; *Мама сидять на мураві в холоді під хатою і шиють мені сорочку* (І. Бажанський) [7, с. 318].

Символом заможності у творах Ю. Федьковича виступає номінація *кармазин* – «старовинне дороге сукно, а також одяг (зокрема кунтуш) із нього (іноді так називали й того, хто носив такий одяг)» [4, с. 274]: *В коморі, в пивниці / Кармазини, меду, вина; / А що вже в світлиці, / Так золото аж капає* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 146]. Символічне навантаження у цьому випадку виражене й іншими образами-символами – *меди-вина* і *золото*, що втілюють добробут і багатство. Ю. Федькович, як і Т. Шевченко, у кармазині вбачає кращу долю свого народу: *Як руський син у кармазин / Вбереться – не у лати...* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 135].

Виразником людських якостей служить *кожух* – «довга, не вкрита сукном шуба з великим коміром, пошита звичайно з овечої шкури хутром до середини» [4, с. 97], який в етнокультурі українців наділений магичними властивостями, символізуючи родючість, багатство та щастя. Можна носити кожух на зворотний бік, що зовсім змінює вигляд людини, саме тому він може позначати дволику, лицемірну людину (фразеологізм *обернути (вивернути) кожух*): *Не казала я, що він кожух горі волоссям оберне, раз ластиться, а другий раз кусає* (С. Воробкевич) [1, с. 456].

Природні умови й навколишнє середовище, у якому живе народ, – один із основних чинників, що впливають на народний одяг. Одяг має локальні відмінності, особливо в пограничних регіонах [2, с. 570]. Так, назви одягу можуть символізуватися і відображати локальні риси української культури.

У досліджуваних творах з-поміж назв одягу символізується *сердак* (*сардак*) – «рід старовинного верхнього короткого сукняного одягу» [4, с. 522]. Сердак був найпоширенішим і найпопулярнішим видом одягу на Гуцульщині [3, с. 52]. Для письменників Буковини сердак уособлює український народ, рідну землю: *Я ж бо тебе не звержуся, / Руський мій сардаче! / Тепер аж я заспіваю, / Тепер аж заплачу...* (Ю. Федькович)

[11, Т. I, с. 142]; *Бо моє серце, братя, сардаком ся крило...* (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 43]. С. Воробкевич через образ сердака показує тогочасну Буковину: *Не кленіте, рідні браття, / На недолю, горе, зло, / На застою і безладдя, / Що вже здавна в нас було! / Як кожух наш має діри, / Як не латаний сердак, / Нитку, голку бери в руки, / Не кажи, що «буде й так». / До роботи всі візьмімся!* (С. Воробкевич) [1, с. 85]. Сердак мав особливу ціну – навіть у найбільшій скруті його не продавали, а передавали дітям: *І кожух свій мусив продати, але сардаки оба ще стоя; коли не закрадуть у похорон, то понаходиш* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 85].

Сердак – селянський одяг, який символізує простоту життя і побуту: *Правда, на мій сердак інші люди вовну прями, сукно в інших ступах збивалося... Що сурдут, то не сердак...* (С. Воробкевич) [1, с. 449]; *Бояриня! Сердак їй вже обрид. Мужичкою бути вже їй встид...* (С. Воробкевич) [1, с. 461].

Для увиразнення авторської думки С. Воробкевич майстерно використав протиставлення назв українського одягу – горботки і жупана. **Горботка** – прямокутне полотнище, виготовлене з чорної вовни полотняним переплетінням, переткане різноколірними нитками з однотонною серединою і смугастими краями [6, с. 45]; це типовий селянський одяг. **Жупан** – «у старому сільському побуті – взагалі теплий верхній чоловічий суконний одяг; був ознакою заможності, символом багатства»; а також «старовинний верхній жіночий одяг із дорогих тканин» [4, с. 226]. Дослідник українських звичаїв та обрядів О. Воропай зазначає, що жіночий жупан був не селянським, а шляхтянським, парадним одягом, «що вбирався з нагоди якоїсь незвичайної okazji» [2, с. 564]. У нашому контексті горботка символізує простоту, незаможність, жупан – багатство: *Ха-ха-ха! Хлопка! Горботка не до жупана...* (С. Воробкевич) [1, с. 477].

Поряд із назвами одягу особливе значення для українців має прикраса – **вінок**, який, на думку В. Жайворонка, став культурним символом українського народу [4, с. 97]. У багатьох народів вінок – це передусім оберіг, а також символ жіночого начала, дівування; загалом вінок – знак життя, долі, життєвої сили, досконалості й перемоги життя над смертю [9, с. 401]. Вінок – атрибут багатьох давніх ритуалів і обрядодій, символ щасливого подружнього життя, продовження роду [8, с. 25]: *Лиш моя Мітраночка не діждала вінка!* (Ю. Федькович) [11, Т. II, с. 81]. У повному українському вінку має бути дванадцять квіток, кожна з яких є лікарем і оберегом; вінок є символом молодості, дівочої цноти, кохання та дівування [4, с. 354]. У казці Ю. Федьковича

«Рожа» дівчата, чекаючи свого кохання, обіцяють: «Ох, щоб то я знала!... / Щоб хто вповів, я б зараз му / Віночок свій дала!» / «Я ж яблучко!» – «Я хусточку» (Ю. Федькович) [11, Т. I, с. 354]. Отже, поет майстерно нанизує символи на позначення кохання і шлюбного життя – символи *вінка*, *яблука* (символізує плодючість, любов, радість [4, с. 659]), *хусточки* (атрибут весільної обрядодії – заручин [4, с. 627]).

Символи-назви одягу, зафіксовані у творах письменників Буковини кінця XIX – початку XX ст., яскраво представляють життя, побут і звичаї українців, їхній внутрішній світ і менталітет. Ці номінації як знаки етнокультури відображають життя українського етносу і можуть бути вдячним матеріалом для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Воробкевич С.І. Твори. Ужгород : Карпати, 1986. 562 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис. Київ : Оберіг, 1993. 590 с.
3. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди / [відп. ред. Я. Закревська]. Київ : Наукова думка, 1991. 308 с.
4. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
5. Кононенко В.І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
6. Костишина М.В. Український народний костюм Північної Буковини. Традиції і сучасність. Чернівці : Рута, 1996. 192 с.
7. Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття : Хрестоматія. Частина I. Чернівці : Прут, 2001. 800 с.
8. Словник символів / за заг. ред. О.І. Потапенка та М.К. Дмитренка. Київ : Редакція часопису «Народознавство», 1997. 156 с.
9. Сто найвідоміших образів української міфології / [під заг. ред. д.філол.н. О. Таланчук]. Київ : Орфей, 2002. 448 с.
10. Тригуб О.Л. Художні особливості жіночого одягового комплексу болгар на півдні України XIX – початку XX ст. *Молодий вчений*. 2017. № 2(42). С. 102–108.
11. Федькович Ю. Твори : у 2-х т. Київ : ДВХЛ, 1960.